

HEILSA

Nógv bendir á, at **fimmti hvør drongur í USA hevur ADHD**, og at sjúkan er tvær ferðir so vanlig millum dreingir sum millum gentur. New York Times skrivar, at í USA eru tilburðirnir av ADHD fleirfaldaðir tey seinastu árin, men summir læknar siga, at alt ov mong børn verða søgd at hava sjúkuna, og at nógv fáa heilivág, sjálvt um tey ikki eiga at fáa hann.

Tuberklarnir framvegis ein avbjóðing í Grønlandi

Pálmasunnudagur var altjóða tuberkladagur, og hóast sjúkan er millum tær sjáldsomu her hjá okkum í dag, er hon framvegis ein avbjóðing í Grønlandi

Árni Joensen

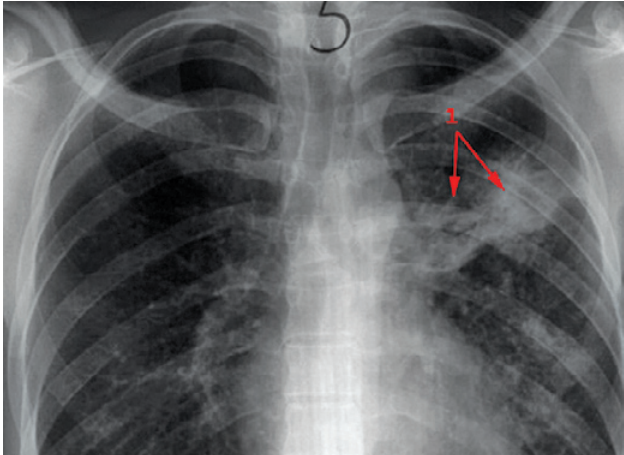
Tuberklatilburðirnir í Grønlandi eru fækkaðir nógv síðani miðskeiðis í seinastu øld, men framvegis eru tilburðirnir lutfalsliga líka nógvir sum í einum menningarlandi í Afrika.

Í mong ár gjørdi sjúkan serliga um seg í Suðurgrønlandi, men nú eru trupuleikarnir serliga í Eysturgrønlandi. Kring heimin eru fleiri nýggjar og mótstøðuførar tuberklabakteriur staðfestar, og á altjóða tuberklagegnum í ár vóru røddir frammi um,

at tað eru tuberkclar, sum neyvan kunnu lekjast.

Í Grønlandi hava heilsu-myndugleikarnir bara staðfest ein tilburð við mótstøðuførum tuberkklum. Heilsuverkið ger eitt stórt arbeiði fyri at finna møguligar sjúklingar, og árliga brúka myndugleikarnir millum seks og sjei milliónir krónur til bardagan ímóti tuberkklum.

– Í áttatiárunum hildu vit, at vit høvdu fingið tamarhald á sjúkuni, men tað gjørdi tíverri, at vit slakaðu eitt sindur. Úrslitið av hesum

kom skjótt, tá tað vísti seg, at sjúkan var komin fyri seg

aftur. Tí er tað avgerandi neyðugt, at vit halda fram við

striðnum ímóti tuberkklunum, sum er ein dýr sjúka fyri samfelagið, og sum kann vera lívshættislig, um illa vil til, segði Thomas Rendal hjá landslæknaembætinum í Nuuk við grønlandska kringvarpið á tuberklagegnum.

Enn í Føroyum

Tuberklarnir eru heldur ikki útdeyðir í Føroyum, men tilburðirnir her eru munandi færri enn í Grønlandi. Sambært teirri seinastu ársfrágreiðingini hjá Landslæknanum vórðu tveir tilburðir við tuberkklum

fráboðaðir í Føroyum í 2011 og tveir í 2010. Tey seinastu 15 árin fekk Landslæknin boð um 21 nýggjar tilburðir.

Bara ein føroyingur er deyður av tuberkklum tey seinastu 20 árin.

Heimssamfelagið brúkar fleiri milliardir krónur um árið til bardagan ímóti tuberkklum. Fólk fáa sjúkuna, tá tey anda í seg bakteriuuna Mycobacterium Tuberculosis, sum vanliga festir seg í lungunum, og haðani breiðir sjúkan seg.

arni@sosialurin.fo

TÍÐINDI

Spjaðaða ótta ístaðin fyri at geva fólki vón

JÁTTANARKARMAR Samgongan sáar mistreysti og ótta niður í fólk, ístaðin fyri at eggja og stimbra, heldur forkvinnan størsta almenna fakfelagnum

Áki Bertholdsen

– Vil samgongan landi og fólki væl, hevði hon hildið upp at at sáa ótta ímillum fólk.

Tað heldur Selma Ellingsgaard, forkvinna í landsins størsta fakfelagi, Starvs-mannafelagnum.

Men at sáa ótta og mistreysti, er akkurát, hvat Selma Ellingsgaard heldur, at samgongan ger.

Í játtanarkarmunum, sum Løgtingið fer at viðgera í dag, dugir hon nevniliga ikki at síggja nógv upplýftandi og eggjandi.

– Ístaðin fyri at eggja og stimbra, verður bara tosað um at tálma og spara og tað kann ikki annað enn leypa ótta og ekka á fólk, sigur Selma Ellingsgaard.

Ongin vón

Selma Ellingsgaard sigur, at í vánaligum tíðum, sum vit eru í nú, ræður um at føra ein politikk, sum eggjar og stimbrar.

Tað ásannaði samgongan eisini og tað var ein høvuðsorsøk til, at skipanin við flatskatti varð sett í gildi.

Men tað miseydnadist fullkomiliga, tí skatalættin varð latin teimum, sum høvdu nóg mikið frammanundan og tað fórði ikki til nakað.

– Skuldi ein skattlætti gjørt mun og fingið gongd á búskapin, skuldi hann verið latin lág og miðalinntøkunum. Høvdu tey við lægri inntøkunum fingið meiri pening um hendi, høvdu tey eisini brúkt meir og sett ferð á samfelagshjólina.

Hinvegin staðfestir Selma Ellingsgaard, at í játtanarkarmunum, sum nú eru

lagdir fram, sæst einki til, at samgongan ætlar at birta vón í fólk við tí fyri eyga at fáa tey at brúka meiri.

Tvørtur ímóti verður mest tosað um at spara og rationalisera fyri at spara. Samstundis verður nógv gjørt burtur úr at útveita almennar tænastr – eisini fyri at spara.

Selma Ellingsgaard sigur, at hetta fær fólk at stúra fyri sínum starvi og tí torir ongin at brúka pengar.

– Fólk hava sæð, hvussu nógvar uppsagnir hava verið og tí hevur tað bara negativa ávirkan, at halda fram við einum politikki, sum bara hevur til endamáls at spara og skerja, tí so torir ongin at brúka pengar.

– Tað førir so aftur til minni inntøkur til landskassan í mvg og avgjöldum, og til minni inntøkur til vinnuna,

sum framleiðir vørur og tænastr.

Selma Ellingsgaard ásannar, at vit hava øll skyldu til at rationalisera so nógv sum gjørligt.

Men hjá samgonguni er sparingin einasta grundgevingin fyri rationaliseringum.

– Hevði samgongan heldur rationalisera við at førleikament almenn starvsfólk, so at meiri fekst burtur úr hvørjum starvsfólki, hevði størri gagn fingist burtur úr tilfeinginum.

Hon ivast onga løtu í, at vit hava brúk fyri eini sterkari almennari fyrisitingum og sterkum stovnum og hon ivast heldur ikki í, at almenn starvsfólk gera sitt ítarsta, hvønn einasta dag.

Samstundis ávarar hon ímóti ætlanini at útveita almennar tænastr.

– Tað hevur tað almenna

roynt fyrr, onkuntið við ivasomum úrslitum. Posta varð gjørt til alment partafelag, men tað man vera skúladømi um, hvussu tað ikki skal gerast og tey, sum hava goldið prísir fyri tað, eru starvsfólkini, tí nógv eru uppsøgd og setanartreytirnar eru munandi versnaðar. Samstundis er tænastr til brúkan versna munandi.

Forkvinnan í Starvs-mannafelagnum ivast eisini stórliga í, hvussu stórir fíggarligur vinningur tað er at útveita almennar tænastr.

Hon dugir heldur ikki at síggja, hví niðurstøðan í samgonguni er, at bara tænastrnar verða útveiddar, verða tær bæði biligari og betri.

Á nógvum økjum er útboðið av privatum veitarum lítið, so tað er stórir vandi

fyri, at vit bara fáa eitt privat monopol ístaðin fyri eina almenna tænastr og tað verður neyvan til gagns fyri okkara samfelag.

Politikarar hava nevnt reingerð, sum eitt dømi um eitt øki, sum kann útveitast.

– Á donskum sjúkrahúsum er reingerðin útveitt, men donsk sjúkrahús eru sanniliga ikki reinari enn tey føroysku, sigur Selma Ellingsgaard.

Verður ein tænastr útveitt, missur tað almenna fyri ein stóran part tamarhaldið á tænastrstøðinum og tað kann verða ein dýrur læri-pengi.

Hon nevnið eisini, at landið hevur bygt bæði hús og vegir og tunlar. Tað hevur alt verið nógvar dýrari enn mett, so tað er í hvussu so er ikki rætt, at bara tað er privat, so er tað biligt og gott.

Selma Ellingsgaard, forkvinna í Starvs-mannafelagnum